

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2872

Vragen van het lid **Sylvana Simons** (BIJ1) aan de Minister van Justitie en Veiligheid over *het nieuwsbericht dat de politie in 2021 meer geweld heeft gebruikt* (ingezonden 11 april 2022).

Antwoord van Minister **Yeşilgöz-Zegerius** (Justitie en Veiligheid) (ontvangen 24 mei 2022). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2021–2022, nr. 2610.

Vraag 1

Bent u bekend met het bericht «Politie gebruikte meer geweld in 2021, wijt toename aan vele demonstraties»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Hoe kijkt u naar het feit dat de politie meer geweld heeft ingezet? Ziet u deze stijging als een onvermogen bij de politie om de-escalierend op te treden? Of heeft u een andere verklaring? Zo ja, welke? Waarop baseert u dat?

Antwoord 2

In zijn algemeenheid wens ik te benadrukken dat ik een hoge mate van waardering heb voor het werk dat politieambtenaren – vaak onder moeilijke omstandigheden – doen om Nederland veilig te houden. Helaas is het gebruik van geweld hierbij soms onvermijdelijk en noodzakelijk.

In 2021 was de politie vaker genoodzaakt op te treden met gebruikmaking van geweld. Daaruit kan echter niet de conclusie worden getrokken dat er een onvermogen bestaat om de-escalierend op te treden. Het uitgangspunt van het optreden van een politieambtenaar is in alle gevallen de-escalatie. In het overgrote deel van de incidenten gebruikt de politie geen geweld. In 0,12% van alle incidenten waar de politie optreedt, ziet de politie zich genoodzaakt om geweld te gebruiken. In de overige incidenten wordt de situatie dus

¹ nu.nl, 7 april 2022, «Politie gebruikte meer geweld in 2021, wijt toename aan vele demonstraties», <https://www.nu.nl/binnenland/6193745/politie-gebruikte-meer-geweld-in-2021-wijt-toename-aan-vele-demonstraties.html>.

opgelost zonder de inzet van geweld of geweldsmiddelen. Ik verwijs u voorts naar het antwoord op vraag 1 van de Kamervragen van het lid Van Nispen.²

Vraag 3

Bent u bereid om onafhankelijk onderzoek te laten doen naar in hoeverre gebrekkige de-escalatie een rol heeft gespeeld in de stijging van de inzet van geweld vanuit de politie? Zo ja, wanneer kunt u de Kamer hierover informeren? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3

Iedere geweldsaanwending moet worden gemeld bij de hulpofficier van justitie. De hulpofficier maakt hiervan een geweldsregistratie op als dat op grond van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren (hierna: Ambtsinstructie) nodig is.³ Alle geweldsregistraties worden door de politiefchef (namens de korpschef) beoordeeld. Bij de beoordeling van een geweldsaanwending wordt expliciet getoetst aan het de-escalierend optreden door de betreffende politieambtenaar zodat waar nodig bijsturing kan plaatsvinden. Meer ingrijpende vormen van geweldsaanwending – die op grond van artikel 18 van de Ambtsinstructie aan het Openbaar Ministerie moeten worden gemeld – worden tevens door de officier van justitie beoordeeld.¹ Hiermee is zorgvuldig onderzoek naar geweldsaanwendingen, waarbij aandacht is voor de-escalierend handelen, voldoende geborgd.

Vraag 4

Hoe kijkt u naar het feit dat de politie opvallend vaak naar de wapenstok greep en vaker gebruik maakt van hevige middelen als traangas en waterkanonnen jegens demonstranten? Hoe verhouden deze gegevens zich volgens u tot het demonstratierecht?

Antwoord 4

Het klopt dat er in 2021 sprake is van een stijging van het aantal inzetten van de waterwerper, de wapenstok en traangas. Dit zijn middelen die kunnen worden ingezet bij het handhaven van de openbare orde. De aard en hevigheid van de openbare ordeverstoringen gaven aanleiding om van de wapenstok, het traangas en de waterwerper gebruik te maken. Het is aan de burgemeester om het demonstratierecht zoveel als mogelijk te faciliteren. Het demonstratierecht kan eveneens door de burgemeester worden beperkt ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. De burgemeester maakt daarbij gebruik van de onder zijn of haar gezag staande politie en kan in dat kader – als ultimum remedium – ook toestemming geven tot inzet van bepaalde geweldsmiddelen zoals bijvoorbeeld de waterwerper⁴. Zie verder het antwoord op vraag 5. De burgemeester legt desgevraagd verantwoording af aan de gemeenteraad. Gerelateerd hieraan vind ik het belangrijk om te benadrukken dat de bejegening van de politie onderhevig is aan verandering. Zo was er in 2021 wederom een stijging van het aantal meldingen (zo'n 13.000) van agressie en geweld tegen politieambtenaren.

² Beantwoording van de schriftelijke vragen van het lid Van Nispen (SP) over toegenomen geweldsaanwendingen door de politie, Aangangsel Handeling, vergaderjaar 2021–2022, nr. 2583.

³ De hulpofficier van justitie (hovj) toetst of de geweldsaanwending op basis van artikel 17, derde lid, moet worden geregistreerd. Dat is het geval indien: a) het aanwenden van geweld de dood dan wel lichamelijk letsel van meer dan geringebetekenis heeft veroorzaakt; b) gebruik is gemaakt van een vuurwapen, of c) het aanwenden van geweld naar het oordeel van de hovj daartoe aanleiding geeft. De door de hovj geregistreerde geweldsaanwendingen worden door de politiefchef beoordeeld. Als registratie niet noodzakelijk is, dan maakt de hovj een geweldsmutatie op van de geweldsaanwending.

⁴ Zie hiervoor artikel 14 van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren.

Vraag 5

Bent u het eens met de constatering dat het gebruik van deze middelen een enorme fysieke en psychologische impact heeft op slachtoffers, en de inzet hiervan te allen tijde tot een absoluut minimum moet worden beperkt? Zo ja, in hoeverre kunt u garanderen dat dit het geval was? Bent u bereid hier een onafhankelijk onderzoek naar te laten doen? Wat is uw plan voor het meer centraal stellen van de-escalatie als hoofddoel in de praktijk?

Antwoord 5

Het gebruik van geweld en geweldsmiddelen kan zowel fysiek als mentaal een hevige impact hebben op betrokken burgers én op betrokken politieambtenaren. Het gebruik van geweld is een stap die politieambtenaren daarom niet lichtzinnig nemen. De-escalerend handelen is het uitgangspunt van ieder politietoetreden. Het vormt reeds een centraal en expliciet onderdeel in opleiding en training en is ook opgenomen in het toetsingskader dat gebruikt wordt bij de beoordeling van geweldsaanwending.

Het gebruik van geweld geldt als ultimum remedium dat moet worden toegepast met inachtneming van de beginselen van proportionaliteit, subsidiariteit, redelijkheid en gematigdheid. Voor het gebruik van geweld geldt bovendien een waarschuwingsplicht. Voorafgaand aan de inzet van traangas en de waterwerper is, als extra waarborg, altijd toestemming nodig van de meerdere en het bevoegd gezag. Daarnaast – en zoals reeds aangegeven in het antwoord op vraag 3 – vindt op de inzet van geweld en geweldsmiddelen achteraf toetsing plaats. Het is niet aan mij om in die inhoudelijke beoordeling te treden. Onder verwijzing naar het antwoord op vraag 3 acht ik een aanvullend onderzoek niet nodig.

Vraag 6

Hoe kijkt u naar de claim van de politie dat de toename van de inzet van geweld vanuit de politie te wijten valt aan een groter aantal demonstraties en manifestaties? Hoe kijkt u naar de parallel dat meer demonstraties zouden leiden tot meer politiegeweld? Acht u het een normale gang van zaken dat meer demonstraties vanzelfsprekend een logische verklaring zou zijn voor de inzet van meer geweld?

Antwoord 6

De politie heeft aangegeven dat de stijging onder andere verklaard kan worden door het aantal toegenomen demonstraties en het optreden van de politie daarbij. De Covid-19 maatregelen maakten dat de wijze van demonstreren aan een nieuw soort beperkingen onderhevig werd. Deze beperkingen in combinatie met een gedeelde maatschappelijke onrust hebben tijdens een aantal demonstraties voor een gespannen sfeer gezorgd, waarbij in sommige gevallen ook geweld tegen de politie werd gebruikt. Zo zag de politie zich geconfronteerd met zogenaamde «defendgroepen». Dat zijn groepen die naar demonstraties komen met als enig doel een confrontatie met de politie uit te lokken.

Mogelijk speelt ook de nieuwe meer eenduidige manier van registreren van geweldsgebruik waar politie op 15 januari 2019 mee is gestart een rol.⁵ Het is echter niet goed mogelijk om op basis van de cijfers verantwoorde conclusies te trekken. Dat zou nader onderzoek vergen. Voor een meer uitgebreide toelichting verwijs ik u naar het antwoord op vraag 1 van de Kamervragen van het lid Van Nispen.⁶

Vraag 7

Hoe plaatst u de bewering dat het toenemen van geweld te wijten valt aan demonstraties, en het feit dat dit als logische optelsom wordt benoemd, in het kader van het demonstratierecht als topprioriteit? Kunt u garanderen dat

⁵ Dit deed politie vooruitlopend op het Besluit van 11 mei 2020, houdende wijziging van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren, het Besluit buitengewoon opsporingsambtenaar en het Besluit politiegegevens in verband met de herziening van de geweldsmelding in werking getreden op 1 juli 2020 (Stb, 2020, 144).

⁶ Beantwoording van de schriftelijke vragen van het lid Van Nispen (SP) over toegenomen geweldsaanwendingen door de politie, Aanhangsel Handeling, vergaderjaar 2021–2022, nr. 2583.

het recht op demonstratie te allen tijde is gewaarborgd? Bent u bereid dit onafhankelijk te laten toetsen?

Antwoord 7

Het recht op demonstratie in Nederland is een groot goed. De burgemeester en politie onder diens gezag dienen zich dan ook actief op te stellen om demonstreren te faciliteren, zodat het demonstratierecht zo goed mogelijk kan worden uitgeoefend. De burgemeester kan echter wel voorschriften en beperkingen stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer of ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. Het in goede banen leiden van demonstraties vergt maatwerk en een inschatting door de burgemeester en de politie op basis van hun kennis van de lokale situatie. De burgemeester legt hierover desgevraagd verantwoording af aan de gemeenteraad en in het geval van een juridische procedure aan de rechter.

Vraag 8

Wat wordt er concreet gedaan qua evaluatie op dit feit? Bent u het eens dat de houding vanuit de politie, namelijk dat de toename van de inzet van geweld vanuit de politie komt omdat er nu eenmaal meer demonstraties waren, te makkelijk is?

Antwoord 8

De toename van het aantal demonstraties is slechts één van de mogelijke verklaringen voor het feit dat politie in 2021 vaker genoodzaakt was op te treden/te interveniëren met gebruikmaking van geweld. De politie laat op dit moment op eigen initiatief een evaluatie uitvoeren naar de nieuwe registratiewijze. Alle facetten met betrekking tot het proces van melden, verantwoorden, beoordelen en leren van het geweld aangewend door de politie, komen in deze evaluatie naar voren. De evaluatie wordt uitgevoerd door de Politieacademie in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen en wordt in de tweede helft van 2022 verwacht. In afwachting van deze evaluatie acht ik nader en diepgravend onderzoek naar mogelijke oorzaken van stijgingen en/of dalingen in de cijfers is op dit moment niet opportuun. Voor een nadere toelichting hierop verwijs ik u naar de beantwoording van de vragen van het lid Van Nispen.⁷

Vraag 9

Deelt u de zorg dat het recht op demonstratie (mede door het op deze manier normaliseren van deze gang van zaken) onder druk staat, zoals bijvoorbeeld het geval was bij de woonopstand in Rotterdam of de demonstratie van Kick Out Zwarte Piet (KOZP) in Volendam, en de negatieve rol die de politie hierbij heeft gespeeld door respectievelijk gewelddadig ingrijpen, en het niet bieden van bescherming?^{8, 9}

Antwoord 9

Zoals aangegeven is het recht op demonstratie een groot goed en wordt dat recht in Nederland goed beschermd. Bij beantwoording van de vragen van uw Kamer over genoemde demonstraties heb ik u gewezen op het feitenoverzicht van de lokale driehoek en de afwegingen die in dat kader zijn gemaakt¹⁰. Daar verwijs ik u naar.

Vraag 10

Bent u bereid om met activistische bewegingen en demonstratieorganisatoren die dergelijke gebreken vanuit de politie hebben ervaren en voelen dat hun demonstratierecht niet is gehonoreerd in gesprek te gaan en

⁷ Beantwoording van de schriftelijke vragen van het lid Van Nispen (SP) over toegenomen geweldsaanwendingen door de politie, Aanhangsel Handeling II 2021/22, 2583.

⁸ Nos, 18 oktober 2022, «Verontwaardiging over politieoptreden tijdens woonprotest Rotterdam», <https://nos.nl/artikel/2402198-verontwaardiging-over-politieoptreden-tijdens-woonprotest-rotterdam>.

⁹ nu.nl, 11 april 2022, «Demonstranten Kick Out Zwarte Piet bekogeld met olieballen in Volendam», <https://www.nu.nl/290402/video/demonstranten-kick-out-zwarte-piet-bekogeld-met-olieballen-in-volendam.html>.

¹⁰ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2021–2022, nrs. 599 en 1216.

te evalueren waar zij misstanden concluderen, en deze concreet mee te nemen in structurele verbeteringen?

Antwoord 10

Ik vind het belangrijk dat de genoemde groeperingen zich allereerst wenden tot de politie en het bevoegd gezag. Van andere standpunten en perspectieven kan immers geleerd worden. De politie heeft bij mij aangegeven open te staan om hier de dialoog over aan te gaan.

Daarnaast hecht ik eraan te vermelden dat er ook vanuit mijn ministerie contact is (geweest) met het maatschappelijk middenveld.

Vraag 11 en 12

Wordt het feit dat de inzet van geweld vanuit de politie al vanaf het moment dat deze breed wordt geregistreerd jaarlijks structureel met 10 tot 15% stijgt meegenomen in een evaluatie? Wordt er gekeken naar redenen van dit patroon, waaronder expliciet de verantwoordelijkheid vanuit de politie zelf?¹¹ Hoe kijkt u persoonlijk naar dit patroon? Bent u van plan dit breed te laten onderzoeken? Zo ja, op welke termijn en via welke middelen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 11 en 12

Laat ik allereerst benadrukken dat ik het belangrijk vind dat iedereen in ons land zich beschermd voelt door de politie én dat elke politieambtenaar zijn of haar werk in veiligheid kan doen. De politie staat in onze samenleving naast de mensen en is er voor iedereen. Het bestaan van een patroon of trend van stijgend geweldgebruik kan ik niet onderschrijven. De politie is op 15 januari 2019, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de wijziging van de Ambtsinstructie eerste tranche¹², overgegaan op een nieuwe meer eenduidige manier van registreren. In 2019 was sprake van een kortere registratieperiode omdat pas halverwege januari gestart werd met de nieuwe registratiewijze. Hierdoor laten de cijfers over 2019 zich getalsmatig niet goed vergelijken met die van de jaren erna.

Naar die nieuwe registratiewijze laat de politie zoals gezegd op eigen initiatief een evaluatie uitvoeren. De uitkomsten van dit onderzoek worden in de tweede helft van 2022 verwacht en wil ik eerst afwachten.

Voor het overige verwijs ik naar mijn antwoord op vraag 1 in de beantwoording van de Kamervragen van het lid Van Nispen.

Toelichting:

Deze vragen dienen ter aanvulling op eerdere vragen terzake van het lid Van Nispen (SP), ingezonden 8 april 2022 (vraagnummer 2022Z06994).

¹¹ politie.nl, 7 april 2022, «Geweldcijfers 2021: meer incidenten waar politie geweld moest gebruiken», <https://www.politie.nl/nieuws/2022/april/7/00-geweldcijfers-2021-meer-incidenten-waar-politie-geweld-moest-gebruiken.html>.

¹² Voluit: wijziging van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren, het Besluit buitengewoon opsporingsambtenaar en het Besluit politiegegevens in verband met de herziening van de gewelddmelding. Stb, 2020, nr. 144.